

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA *

Yazan: Prof.Dr.Mahmûd İsmâ'il Sîni

Çev: Dr.Hüseyin ELMALI

Yabancı dillere ilgi, daima kültür ve medeniyet bakımından yükselmenin bir belirtisi, belki de medeni gelişmenin sebeplerinden olmuştur. Buna Hint, Fars ve Yunan bilgi nehirlerini Arap bilgi nehrine akıtan tercüme asrında, İslâm toplumunun medeniyet ve kültür basamaklarında attığı geniş adımlardan daha açık bir delil yoktur. Zira Arap (kültür ve bilimi) büyük gücüyle dışardan aldığı bu kültür ve bilgileri kendi potasında eritmiş, onlarda bulunan hurafeleri gidermiş ve daha sonra insanlık medeniyetinin ilmi ilerlemeye doğru giden yolunda daha büyük adımlar atması için kendi saf ırmağından katkıda bulunmuştur. Ayrıca; müslümanların ilim ve kültür hazinesinden Avrupa'ya meş'ale nakleden batılı mütercimlerin sarfettiği büyük gayretler olmasaydı, Avrupa karanlık asırların uykusundan uyanamayacaktı. Onlar, tercüme ettikleri bilgilerle batıdaki mütefekkir ve alimlere, c devirde kilisenin ilim ve yaratıcı düşünceye vurduğu prangaları kırma imkanı sağladılar. Bugün bile biz, Amerika Birleşik Devletleri gibi halkı uluslararası dillerle konuşma avantajına sahip olan büyük devletlerin dahi (Ruslar ilk uzay uydusunu göğe fırlattıktan sonra) yabancı dilleri öğretme ve vatandaşlarının öğrenmesini teşvik yolunda cömertçe harcamalar yaptıkları gibi, siyasi ve askerî görevlilerine yabancı dilleri iyice öğretmek için enstitüler ve muhtelif merkezler kurduklarını müşahade etmekteyiz.

Şüphesiz ki Araplar uzun süreden beri yabancı dilleri bilmenin önemini anlamışlardır. Bugün bir veya birkaç yabancı dil öğretimin eğitim programlarının asıl bir parçası kılmayan hiçbir Arap ülkesi yoktur. Bütün bunlara rağmen bugün biz (yabancılara Arapça öğretimin de dahil) yabancı dillerin öğretimi konusunu ele alan modern Arap dilindeki araştırmaların, maalesef çok az olduğunu görmekteyiz. ¹ Belki de bu alanda korkunç bir boşluk olduğunu söyleyebiliriz. Mezku

araştırmalar konusundaki bu azlığın sebepleri pek çoktur; belki bunların en önemlilerinden birincisi, uygulamalı dil biliminin yeni oluşu; kolayısıyla ikincisi de, bu konudaki mütehassısların ya da konuya önem verenlerin az sayıda oluşudur.

Bu problemin çözümünü tartışmak ise, şu kısa girişin hacminin lamayacağı geniş bir araştırmaya muhtaçtır. Fakat aşağıda özetleyeceğimiz bazı tekliflerin zikredilmesinde de bir sakınca yoktur:

1- Uygulamalı dilbilimini bütün dallarıyla, daha geniş bir şekilde, ihtisas sabihî ilmi kurumlarda okutmak.

2- Bu konudaki araştırma, telif ve neşriyatın Arap diliyle yapılmasını teşvik etmek.

3- Bu ilim dalında yapılan teliflerin Arap diline tercüme edilmesini teşvik etmek.

4- Bu bilgi dalının kongreler, seminerler ve umumi konferanslar oluyla tanıtılmasına katkıda bulunmak.

5- Modern gelişmeler konusunda bilgi sahibi olmalarını sağlamak için yabancı dil mütehassıslarının eğitimine yönelik hazırlık programları yapmak.

Bu Araştırmanın Gayesi :

Bu araştırmada okuyucuya, yabancı diller alanındaki gelişmelerden kısa bir görüntü sunmaya, ona bu gelişmelerin sebeplerini, onra (bu konudaki) eğilimleri ve başlıca görüşleri tahlil ve tartışmalarıyla özetlemeğe çalışacağım. Bu (açıklamamız) aşağıdaki şekilde olacaktır:

1- Dilin ve modern dilbilimlerinin mahiyeti.

2- Dilbilimleri sahasındaki yeni gelişmeler.

3- Yabancı dil öğretimi metotlarındaki gelişmeler:

a) Eski ekoller.

b) Yeni ekoller.

c) Modern ilmi metot ekolü.

1- Dil ve Dilbilimlerinin Mahiyeti:

a) Dilcilerden bir çoğu dilin mahiyetini tarife çalışmışlardır. Onların bir kısmı, işi sadece felsefi yönden ele alırken diğerleri de dil mefhumunu sesin kaynaklarından bahseden maddi yönden tarif etmeye çalıştılar. Mesela: Ses dalgaları, onların intikal etme keyfiyeti v.s. Fa-

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

kat bizi ilgilendiren husus, dilin insanî- pratik görüş açısından tarif edilmesidir. O da dilin, insanın her hangi bir toplunda, ihtiyaçlarını karşılama ve fikirlerini nakletmesi için hemcinsleriyle karşılıklı olarak kullandığı bir iletişim aracı oluşudur.

b) Genel (ya da teorik) dilbilim (General Linguistic)'e gelince; bu, dil sorunlarını sistem ve terkip yönünden ele alan bir bilimdir. Bu ele alış ister tarihi, ister muasır şekliyle olsun aynıdır. Bu alandaki çalışmalar, bazan iç içe girib birleşen ve bazan da bir birinden ayrılan, şu üç alanın kapsamına girer:

aa. Ses bilimi (Phonology).

bb. Biçim bilimi (Morphology).

cc. Cümle yapısı bilimi (Syntax).

c) Burada dilin yeni bir dalı daha vardır ki, o da ilim veya uygulamalı dilbilimleri (Applied Linguistics) adıyla bilinir. Dilbilimlerinin bu dalı, muhtelif dil konularını ele alır. Bu dalın en önemli alameti dilbilimlerdeki teorik araştırmaları pratik sahalara tatbik edip, bu alanlarla sırf dil araştırmaları² arasındaki etkilenmeyi ele almasıdır. Fakat şu andaki araştırmamız alanında bizi ilgilendiren en belirgin (özelliği), dillerin (özellikle yabancı dillerin) öğretimi alanında uygulamalı dilbiliminin bir dalı olmasıdır. O, gerçekte uygulamalı dilbilimi dallarının en önemlisidir. Onun araştırmalarının sonuçları muhtelif ekoller ve değişik metotların tartışmalarına ışık tutacak yegane ölçüleri teşkil edecektir³.

Genel Dilbilimdeki Yeni Gelişmeler :

Yabancı dillerin öğretimi konusunu ele alan her hangi bir araştırmancının - bir yönden de olsa - 20. yüzyılda dilbiliminde ortaya çıkan yeni gelişmelere ilgi duyması gerekir. Çünkü bu gelişmelerin muhtelif dil programları ve öğretim metotlarında meydana gelen köklü değişiklikler üzerinde önemli etkisi vardır.

İlim 20. yüzyılda büyük gelişmeye şahit oldu. Bu gelişmenin en önemli sebeplerinden biri de araştırmaya yardımcı olan maddi imkanların çoğalmasındır. Mesela: Büyük dürbünler uzay araştırmalarında çok faal bir rol oynadı. Eşyaları milyonlarca defa büyüten elektronik mikroskoplar canlılar ve benzerleri hakkında yapılan çalışmalara katkıda bulundu. Uydular, meteoroloji ilminin gelişmesine ve hava durumları araştırması v.b. şeylere katkıda bulundu. Dilbilimi de bu konuda diğer bilimlerden ayrılmaz. O da bazı teknik imkanların artması neticesi olarak kendi sahasında geniş adımlar attı. Örneğin, ko-

nuşma anında teleffuz organlarının resmini çekme araçları, sonra sözü meydana getiren seslerin tahliline ve onların dikkatli bir şekilde araştırılmasına katkıda bulunan ses dalgalarının tasviri ve sunulma cihazı (gibi). Ayrıca tarihte ilk devfa araştırmacıya, konuşulan sözün kaydedilmesi ve onun araştırılması için muhafaza edilmesi; öğrencinin tekrar tekrar ona müracaat etmesini sağlayan ses kayıt cihazlarının rolünü de unutamayız. Bütün bunlara bilgisayarın dil çalışmaları esnasında yerine getirdiği rolü de ilave etmek gerekir.

Bu konunun insanî cihetine yöneldiğimizde, burada dilcilerin görüşlerini ve düşüncelerini taklitten kurtarıp, onlara yeni verimli görüşler kazandırmaya yardımcı olan şartların ve yönlendirici bir ortamın oluştuğunu görürüz. Misal olarak, bu durumlardan bir kısmını şöylece sıralayabiliriz:

1- 19. yüzyılda coğrafi bakımdan birbirine uzak dillerin (Doğuda Sanskritçe, batıda Yunanca ve Latince gibi), kaide ve hatta müfredat yönünden birbirine benzeyen dil alleleri arasındaki bağlantıların keşfedilmesi, bu kaide ve müfredatın gelişmesine dair buluşları, sonra lügavî gelişmenin değişik bütün şekilleriyle içerisinde seyrettiği sistemin (başka bir ifadeyle kanunların) meydana çıkarılması.

2- Bazı dilcilerin ve antropoloji alimlerinin ister Amerika (örneğin, kızıl derililerin dilleri), ister Asya ya da Afrika'da bulunan yazıya geçmemiş dillerin araştırılmasına özen göstermeleri.

3- Dille ilgili araştırmalarda hataya düşmeden kurtulmak için cebir gibi matematiksel araçların kullanılmasına yönelmek. İşte bu gelişmelerin sonucu olarak da bir çok ekol çabucak ortaya çıktı. Misal olarak : Prag ekolü (progue school), Yapısalcılık (structuralism) ekolü, Tagmemucs ekolü, Dönüşme (transformational) ekolü, Stratificational ekolü ⁴.

Bu gelişmelerin özellikle dillerin öğretimini ve metotlarını ilgilendiren, sonuçlarına gelince, en önemlileri aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

1- Muhtelif dilleri ve lehçelerini ses kuralları ve diğer yönlerden tanımlamada en derin ve ince araştırmalara ulaşılması.

2- Özellikle batıda- Eski Latin ve Yunan kalıpları üzere kurulan klasik kuralların bağlarından kurtulmak, dolayısıyla ;

3- (özellikle) İlk toplumların dillerinin kaideleri ve bünyeleri itibariyle basitliği hakkında söylenen iddiaların yanlış olduğu kesinleştikten sonra, dillerin ve lehçelerin felsefî araştırmalarından uzak-

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

laşılması ve onların topluca, eşit bir şekilde ele alınması.

4- Bir yönden sistem olarak - dille - diğer bir yönden de bu sisteme örnek olarak konuşulan veya yazılan söz arasındaki farkın mülahaza edilmesi, ya da İsviçreli dilci De Saussure'nin "dil ve kelam arasındaki fark" diye adlandırdığı şeyin görülmesi. Aynı şekilde transformational ekolünün taraftarlarının, dilsel yeterlik (competence) ve onu kullanma (performanse) arasındaki fark diye adlandırdıkları şey de bu ayırma benzemektedir.

5- Konuşma dilinin önemine dikkat çekilmesi ve özellikle yazı diline karşı ona öncelik verilmesi. Dilciler bu hususu; asıl olan konuşmadır, yazı onun fer'idir; esasına bina etmekte ve bu görüşü aşağıdaki şekilde delillendirmektedirler :

a) İnsan ilkönce konuşmayı öğrenmeye başlar, sonra; yazı yazmayı ya öğrenir ya da öğrenmez.

b) Dünyada milyonlarca okuma-yazma bilmeyen insan vardır; ve henüz yazıya dökülmemiş binlerce dil vardır. Fakat biz konuşmayı bilmeyen her hangi bir insan toplumunun varlığını bilmiyoruz.

c) Tarihi yönden de insan konuşmayı, yazıyı öğrenmeden milyonlarca sene önce öğrenmiştir.

ç) Yazı gerçekte konuşulan sözün eksik bir suretinden başka bir şey değildir. Mesela: Vurgu (stress) ve ses tonu, sesin yükseltip alçalma şekli (intonation) çok önemli olmalarına rağmen yazılamazlar. Biz de gerçekte kelime ya da cümleyi yazmadan önce veya yazı esnasında konuşmaktayız.

Dil Öğretim Metotlarındaki Gelişmeler :

Dil öğretim metotları muhtelif aşamalardan geçmiş (hala da gelişmesini sürdürmektedir) ve değişik yönlerde seyretmiştir. Biz bunları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz :

A- Eski ekoller.

B- Yeni ekoller.

C- Modern ilmi metot ekolü ⁵.

A- Eski Ekoller :

Bu ekollerden bir kısmı- tamamı olmasa bile- eski oluşlarına ve metotlarının başarısızlığına rağmen hala dünyanın muhtelif bölgelerinde geçerliliğini sürdürdüğünden, bu ekollerin metotlarından bir kısmını zikretmekle konumuzdan uzaklaşacağımızı sanmıyorum. Bu

ekollerin en önemli özelliklerini aşağıdaki hususlarda özetleyebiliriz :

1- Yazı diline önem vermek ve onu dilin ve dilçalışmalarının esası saymak. Biz geçmiş asırlarda dil öğretiminin sadece bir kültür konusu olduğunu bildiğimizden buna şaşmıyoruz. Özellikle klasik edebiyatı araştırma ya da dini kültür konusunda. Bundan dolayı ekseriyetle batıda, Yunanca ve Latince'yi öğrenmeye önem verilirdi. (İslam aleminde ise fasih Arapça'nın zaman zaman da Farsça'nın öğrenimine önem verilirdi).

Latince ve eski Yunan dil' ile uzun zamandan beri konuşulmadığından onların öğrenimlerinin kitabî şekilleri üzere olmasında şaşılacak bir husus yoktur. Bu, o iki dilin öğrenilmesi için yegane yoldur. Fakat yaşayan yabancı dillerin öğretmenlerinin düştükleri hata, onların bu yaşayan dillere ölü diller muamelesi yapıp, zavallı öğrenciye hayat fişkiran dilleryerine, mantıkçılar, felsefeciler ve onlardan etkilenmiş olan nahivcilerin kalemlerinin çirkinleştirdiği, kuru cesetleri sunmak için dillerin Yunanca ve Latince metot ve kalıpları üzere koydukları kaidelerini, şerh ve tahlillerle şişirmiş olmalarıdır.

2- Yabancı dilin dilbilgisi kaidelerinin öğretiminin nazari olarak felsefe gibi okutulmaya önem verilmesi. Mesela: Öğrenciye ezberleme için yüzlerce dilbilgisi terimleri ve tarifler v.b. şeyler verilir. Sonra okutulan dille hiçbir alakası olmayan bazı yapmacık misaller sunulur. Bundan sonra öğrenciden bu kaidelerin tamamen birbirinden değişik cümlelere tatbiki istenir. Tıpkı matematik öğrencisinin geometri teorilerini çeşitli problemlere tatbik etmesi gibi.

3- Yabancı dilden öğrencinin diline, ya da aksi tercümeğe ağırlık verme. Tabiatıyla bu da, ikili sözlüklerin kullanımı ve yukarıda zikredilen metotla okutulan kaidelerin yardımıyla olur. Bununla öğrenci devamlı kullanılacak canlı ve esnek temrinleri öğrenmekten ziyade, bilmece ve gizli şifreleri çözmeye daha yakın bir işi yerine getirmiş olur.

İşte bunlar eski ekollerin en önemli özelliklerindedir. Bu ekollerini başlıca iki ekol temsil etmektedir ki onlardan biri dilbilgisi ve tercüme metodu (Gramer Translation Method); ikincisi ise okuma metodu (Reading Method) ile tanınır. Bu ekoller ve metotlarının birçok kusurları vardır ki biz bunlardan biri kısmına önceki açıklamalarımızda, bu ekollerin alametlerinden bahsederken işaret ettiğimiz gibi burda da bunları maddeler halinde özetliyoruz :

a- Yaşayan dillere sanki ölü dillermiş gibi muamele etmek.

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

b- Dili ve özellikle de dil kaidelerini felsefe ve mantık ilimlerinin bir dalıymış gibi okutma. Bundan dolayı öğrenciye dilin bizzat kendisini kullanma fırsatını vermek, veya dili insanlarla iletişim aracı olarak itibar etme imkanını verme yerine öğrencinin zihnini tamamen dille ilgili teorik bilgilerle doldurma durumu doğarkı bu da öğrenciyi usanmaya belki de okutulan dil ve kurallarından nefret etmeye sevkeder⁶.

c) (Dilin) Pratik konumu ve doğru teleffuz yönünü ihmal etmek. (Bazan bu durum, öğretmenin bu hususları bilmemesinden kaynaklanmaktadır.)

ç) Öğrencinin öğrendiği lafızlar ve kelimelerin seçiminde mevcut çalışmaları, veya bu kelime ve lafızları öğrenciye takdim ederken tedricilik kuralını nazar-i itibara almamak. Nitekim bu kelimelerin ekserisi uzun listeler halinde öğrenciye sunulur. öğrenci kelimelerin anlamlı cümlede kullanılışlarını bilmeksizin o kelimeleri ezberlemekle sorumlu tutulur. Bu durum da kelimelerin ezberlenmesini daha da zorlaştırdığı gibi, o kelimelerden hatırlayabildiklerinin değerini de azaltır. Mesela: Bir kelimenin sözlükteki manası hatta en güzel sözlüklerde bile, o kelimenin yabancı dildeki bütün anlamlarını (field) bize açıklaamaz. Çünkü biz farklı iki dilde bulduğumuz iki kelimenin tamamen aynı manayı ifade ettiklerine çok az rastlarız. Zira kelime ifade ettiği kültür ve hayatın bir parçasıdır. Bundan dolayı o kelime tamamen o kültür ve hayata bağlıdır. Nitekim manaca benzer iki kelimenin kullanılışları nadir olarak birbirleriyle uyuşur. Mesela: İngilizcede "Water" kelimesini "su" olarak tercüme edebiliriz; fakat biz bu "Water" kelimesini "ماء الحياء" = "yüz suyu" veya "ماء الوجه" = "haya suyu" ya da Kur'ân'da kastedilen akıcı menî manasındaki "su" karşılığında kullanabiliriz diyebilir miyiz? Bu sorunun cevabı tabiatıyla "hayır" olacaktır. Ayrıca İngilizce'deki "water" kelimesini, yapısını da değiştirmeden "bitkileri sular" anlamında fiil olarak kullandığımız gibi Arapça'da "su" anlamındaki "ماء" kelimesinin de yapısını değiştirmeden fiil olarak kullanamayız. Bunun dışında Arapça ve İngilizce kelimelerin kendilerine özgü kullanıldıkları daha birçok durumlar vardır.

d- Dilin kaideler ve açıklamalarını konuşma yeteneği ile, dili bizzat ilgi duyarak kullanma yeteneğini birbirine karıştırmak. Zira toplumdaki her normal fert küçüklüğünden itibaren, zorunlu olarak nazari bir şekilde dilin kaidelerini bilmeden, kendi anadiliyle güzel konuşur, ya da onu başkalarına güzelce açıklayabilir. (Bu durum bazı

Arap dili mütehassıslarının hatalı olarak avam lehçelerinin kaideleri bulunmadığını savunmalarına sebep oldu.)

e- Tercüme ile (özellikle motamot tercüme) dil kabiliyetinin bir birine karıştırılması. Bu fahiş bir hatadır. Nitekim biraz önce söylediğimiz gibi biz farklı iki dilde manaca birbirlerine tamamen uygun iki kelimeyi nadir olarak buluruz. Bazen öğrenci tercüme ettiği sözün kendi dilinde de tıpkı tercüme ettiği dil gibi aynı maksatlarda kullanıldığını sanarak hataya düşer ⁷. Sonra motamot tercüme genellikle dil terkiibinde hatalara sebep olabilir. Şayet biz, İngilizce "He is a man" cümlesini " هو يـكون رجـلا = o adam oluyor" ifadesiyle tercüme etsek şüphesiz hata yaparız. Zira Arapça ifade, " يـكون " kelimesinin bunun gibi cümlelerde kullanılmasını gerektirmez, belki onu bu gibi cümlelerde uygun bile görmez. Bütün bunlara ilaveten tercümenin, yabancı dili öğrenmeden önce değil, ancak iyice öğrendikten sonra, özel eğitime muhtaç bir sanat olduğunu bilmemiz gerekir.

Bu metotların yabancı dillerin öğretimindeki sonuçlarına gelinece, bunları hatırlatmak ihtiyacında olduğumu sanmıyorum. Zira Araplardan birçoğu şüphesiz bu veya buna benzer metotları denemiş ve bunların yabancı dillerin öğrenim ve öğretiminde bir fayda sağladıklarını idrak etmişlerdir.

B- Modern Ekoller :

Yabancı dil öğretmenlerinden bir çoğu zikri geçen metotların başarısızlığını anladılar. Bunlar arasında bu problemi çözmeye çalışan ve yabancı dillerin öğretiminde takib ettikleri metotlarda köklü değişiklikler yapan bu sahanın değerli ustaları vardır. Onlardan biri 19. asırda Direct Metot ekolünün babası sayılan Fransız Francois Goin'dir. Diğer birisi de konuşma dilinin yabancı dillerin öğretiminde esas olarak kullanılmasının zorunluluğunu söyleyen Alman Wilhem Vietor'dur. Yine bu zat öğretmenin fonetikle ilgilenmesinin zorunlu olduğunu, kuralların istintac metoduyla öğrenimini söyleyerek kilemelerin öğretiminde tercümede yararlanmaktan kaçınmaya çağırmıştır. Yine bu ustatlardan birisi de İngiliz dilbilimlerine katkısıyla meşhur olan Danimarka'lı Otta Jespersen'dir Kendisi yabancı dil öğretiminde sözlü eğitimin zorunluluğunu ve tercüme, tahlil ve nazari kuralların öğretiminden kaçınılması gerektiğini savundu. Britanya'dan bu konuda meşhur iki alimin sesi yükselmiştir. Bunlar : 1912 yılında ölen Henry Sweet ile 1946 yılında vefat eden Harold Palmer'dir. Her iki alimin de yabancı dillerin, ilmi ve pratik bir şekilde öğretimine çok büyük katkıları olmuştur ⁸.

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

(Modern ekoller üç grupta incelenebilir.) :

1- Direct Metot Ekolü :

Bu meşhur alimlerin ve başkalarının çağrularına cevap olarak, ve onların yaşayan yabancı dillerin öğretimi konusunda gerçekçi ve isabetli görüşlerinin sonucu olarak, ufukta yabancı dillerin öğretiminde izledikleri metotlar ve programlar yönünden eski ekollerden tamamen ayrılan değişik ekoller ve metotlar ortaya çıktı. Hatta bu ekollerin bir kısmı, eski ekollere muhalefet hususunda, apaçık bir aşırılığa saptı. Bu hal Direct Metot'a çağırان bir kısım dilcilerin usul-
plarında açıkça görülüyordu. Bu metot (taraf-tarları), yabancı dillerin öğretiminin çocukların ana dillerini öğrenmelerine benzer bir metotla yapılmasını, öğrencinin dilinin kullanılmaması ve tercümeden mutlak kaçınılmasında ısrar edip, okuma ve yazmanın öğrencinin konuşma dilini öğrenmesine kadar tehir edilmesini istiyorlar. Bu ekol taraftarlarının en iyi örneği : Berlitz Metot diye bilinen metottur. Dünyanın her tarafına yayılmış olan Berlitz Diller okulu (Berlitz School of Languages) bu metodu takib etmektedir. Aşağıda Berlitz ekolünün öğretmenlerine yönelik bazı talimatlarını özetliyeceğiz. Bu özel bilgileri, Vaşington'daki muhtelif Berlitz okullarının kollarından elde edene Prof. Titone nakletmektedir⁹.

"Sözlü Öğretim Metodu"

Tercüme etme : - - - - - Örnek vererek açıkla.

Şerh etme : - - - - - Hareketle göster.

Öğrencilere konuşma yapma : - - Soru sor.

Hataları taklit etme : - - - Düzelt.

Kelimeleri teker teker söyleme : - - Cümleleri kullan.

Çok konuşma : - - - - - Bırak öğrenciler konuşsun.

Kitap kullanma : - - - - - Not defteri kullan.

Dersi çok hızlı işleme : - - - Öğrencilerin kavrayış hızını gözet.

Çok yavaş konuşma : - - - - - Normal surette konuş.

Çok hızlı konuşma : - - - - - Tabii bir şekilde konuş.

Çok yüksek sesle konuşma (bağırma). : Problemleri sabır ve teni ile ele al.

Sıkılma :

"Okuma Metodu"

Öğrenci yüksek sesle okur, öğretmen hataları düzeltir. Sonra öğrencinin cümleyi tam olarak tekrar etmesini sağlar.

Öğretmen ders bittikten sonra beş soru sorar, öğrenci onlara cevap verir.

Öğrenci beş (veya daha çok) soru sorar, öğretmen bu sorulara cevap verir.

Bu metotta öğrencinin anadilinin kullanılmasından mutlak olarak kaçınıldığından, tabii olarak, en azından ilk merhalelerde, kendileri veya şekilleri müşahede edilebilen veya, fiil oldukları takdirde, temsili olarak açıklanabilen kelimelerin seçimine bağlı kalınır. Bu, aynı zamanda (şeref, doğruluk, güvenilirlik... v.s.) gibi somut manası olmayan bir çok kelimenin kullanılmasından kaçınılması anlamına gelir.

Direct metot ekolünün izlediği metotta görülen zayıf noktalara gelince onları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

a- Bu ekol taraftarları hatalı olarak insanın anadilini öğrenmesiyle yabancı bir dili öğrenmesini eşit kabul ediyorlar. Halbuki ikisi arasında gerçekte psikolojik, dil ve pratiklik açısından büyük farklar vardır. Yetişkin bir öğrenciye çocuk gibi davranmak mümkün değildir. O ilk önce, en azından bir dili iyi konuşmaktadır. (O, onun asıl dilidir, bundan dolayı bazan yabancı dile ihtiyacı yoktur.) Ayrıca bu öğrencide, özel tecrübe ve yetenekler vardır. (Mesela: Bir sonuç çıkarma, genel kaidleri uygulama gibi). İşte yabancı dil öğretiminde öğrencinin bu tür tecrübe ve yeteneklerinden faydalanmamız gerekir. Üçüncü olarak, çocuğun, anadilini öğrenirken yabancı bir dili öğrenen bir öğrencinin normalde yararlanmadığı bir takım özellikler ve imkanlardan yararlandığını da hatırlamamız gerekir.

Bu imkanlar şunlardan ibarettir :

1- Düşünce ve ses organlarının alışkanlığı ve onda bazı dil geleneklerinin yerleşmemiş olması ki bu durum onun bir noktada yabancı dili öğrenmesini engeller.

2- Anadilini öğrenen bir çocuk istenilen dili duymak ve konuşmak hususunda, günlük on saatten fazla, gerçekten büyük bir fırsat bulur. Halbuki herhangi bir yabancı dil öğrencisi için, normal şartlarda bu kadar saat zaman ayarlamamız mümkün değildir.

b- Görüldüğü üzere bu metotta okutulan dilin kurallarını, kısaca

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

da olsa, açıklamaya yer yoktur. Halbuki bu durum, özellikle yetişkin birisinin, herhangi bir dili öğrenmesi esnasında kendisinin daha fazla bu dile ilgi duymasına yardım etmesi için, mutlak surette muhtaç olduğu bir durumdur.

c- Bu metot, öğrencinin anadilini kullanmaya hiçbir durumda müsaade etmediği için, bu durum ya öğretmeni, bazen kullanılması zor; açıklanması işaret ve temsil yoluyla mümkün olmayan kelimeleri kullanmaktan mahrum eder, ya da öğretmen bu tür kelimeleri öğrenci seviyesinde basit bir dille açıklamaktan aciz kaldığı için öğrenciyi bu tür kelimeleri anlamaktan mahrum bırakır. Ayrıca, bu durum, öğrencinin anadili kullanılarak sadece bir kelimeyle ifade edilebilen bir manayı izah etmek için öğrenci ve öğretmenin çok vakit kaybetmesine yol açar. Somut bir şeyi ifade etmeyen bir çok yaygın kelime bulunur. Ancak bunları öğrencinin anlayacağı düzeyde yabancı dille açıklama zor olduğundan, öğretmen bazan bunları hemen kullanmayıp tehir etmek zorunda kalır.

Bu metotla ilgili bu kısa açıklamaları bitirmeden önce, bu metodun, yabancı dil öğretim metotlarının geliştirilmesinde büyük rolü olduğunu, özellikle klasik metotlarla mukayese ettiğimizde küçümsenmeyecek bir başarı sağladığını. unutmamamız gerekir.

2- Britanyalı Michael West ve Arkadaşlarının Ekolü ¹⁰ :

Az önce yabancı dil öğretim sanatı önderlerinden bir önderin adını zikrettik. O Harold Palmer'di. O da Michael West gibi özellikle yabancılarla İngilizce öğretilmesinde faal rol oyanayan Britanyalılardandı. Onların genel olarak şarkta dolayısıyla de Arap aleminde İngilizce öğretimi metotlarını yönlendirmede büyük rolleri vardır. Bu ekolün izleri hala doğu aleminin muhtelif bölgelerinde ve aynı zamanda Britanyada görülmektedir. Bu ekolün izlediği en önemli metotları üç nüktada tartışabiliriz.

Teleffuz, Kelimeler, Kurallar.

Ancak bu metotların zikrine geçmeden önce bu ekolün öncülerinin ekserisinin yabancı dil öğretmenleri ve bu alanda geniş tecrübe sahibi kimselerden olduklarını söylememiz gerekir.

Onlar bir dereceye kadar dil çalışmaları ve eğitim psikolojisinden faydalandıysa da, bunların dil öğretim felsefeleri esas itibariyle ilmi tecrübeye dayanmaktaydı. Bu sebeple onların bu asrın yirmi ve otuzlu yıllarında yabancı dillerin öğretiminin ilerlemesinde çok büyük payları oldu.

a. Teleffuz:

Bu ekol telefuzu çok önem vermiştir. Bu konuda Britanyalı meşhur fonetik alimi Danial Jones'in çalışmalarına itimad ettiler ve şerhler, alıştırmalar, daha sonra teleffuz sözlükleri, plaklar ve benzeri doğru teleffuza yardım edecek araçlar geliştirip kullandılar.

b. Kelimeler:

Bu ekolün mensupları dili, okuma metoduyla öğretmeye itimad etmelerine binaen, kelimelerin yaygın oluşları ve önemlerine göre seçimine ve tedrici olarak onları vermeye son derece özen gösterdiler. Bundan dolayı, kelimelerin yaygın oluşları, kullanılış oranlarının tesbitine ait özel çalışmalar ortaya çıktı. ¹¹ Bu toplanan kelimeler çerçevesinde özel okuma kitapları hazırlandı. ¹²

c. Kurallar:

Bu ekol mensupları Direct Metot mensuplarına, kurallara bakış yönünden muhalefet ettiler. Bundan dolayı onlar, öğrencilere dilin kurallarını öğretmeye özen gösterdiler. Fakat bunlar kuralları ele almada ölçüye riayet ettikleri için (kaide ve tercüme metodu) taraftarlarına da muhalefet ettiler. Onların öğrencilere sundukları kurallar eski kalıplar üzerine bina eldilmiş felsefi tarzda değildi. Bu kuralların kullanımını için devamlı bir eğitimin zorunlu olduğunu göz önünde bulundurdular.

Bu ekolün en önemli kuruslarına gelince o da, bu ekolün öğrenciyi konuşmaya ve konuşma diline alıştırmalarını bilmemezlikten gelmeleridir. Karşılıklı konuşma yöntemini uyguladıkları bazı durumlarda bile genellikle öğrencinin bu uygulamada elde edeceği yararları hedef alan esas kalıplara önem verme yerine, geliş güzel bir uygulama şeklinde yapıyorlardı. Bundan dolayı, bu metotla öğrenim gören öğrencilerin okuma ve yazmadaki üstün kudretlerine rağmen, iyi konuşamadıklarını görüyoruz.

İkinci olarak: Bazı durumlar hariç, kurallarla ilgili araştırmaların çok daha gelişmiş olan ekollerin uyguladığı ve kalıp veya örnek alıştırmaları (attern practice) diye adlandırdığı yeni yöntem seviyesine ulaşmadığını görmekteyiz. Dolayısıyla bu alıştırmalar, esas amacımız olan; dil kuralını öğrenci için dil alışkanlığına dönüştürme hedefine bizi ulaştırılmaz.

3- Yoğun Metot Ekolü:

Adından da açıkça anlaşılacağı gibi bu metot esas şekliyle ya-

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

bancı dilleri mümkün olan en kısa zamanda öğretmeyi amaçlayan bir yol takip eder. Dili, mümkün olan en kısa sürede öğretmeye çalışır. Bu ekolün en iyi örneği, Amerikan ordusu eğitim programıdır ki bu program II.Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusunun bazı fertlerine, o zamana kadar Amerika'daki öğretim kurumlarının bilmediği Taylantça, Endenozyaca v.b. muhtelif doğu Asya dillerini öğretmek için Amerikalı bazı dil bilginlerinin kontrolünde uygulanan programların denenmesinden elde edilmiştir.

Bu metot aşağıdaki maddelerde özetlenebilir. 13

1- Bu programdaki öğretim, ilgili dil kurallarını açıklayan bir dilci ile, görevi öğrencileri eğitmek olan bir öğretmenin kontrolü altında uygulanır ki öğretim dönemindeki öğretim yükünün büyük ağırlığını bu öğretmen taşır.

2- Eğitim dönemi boyunca izlenecek yollar:

a. Taklit:

Her yeni kelime mustakıl olarak öğrenciye sunulur ve her öğrencinin onu iki defa taklit etmesi için kelime tekrarlanır. Kelimelerin takdiminden sonra tam olarak cümle ya da gerekirse cümlenin bir parçası aynı üslupla ve hatalar da vukuu anında düzeltilmek suretiyle, öğrenciye verilir.

b. Tekrar:

Öğrenci öğrendiği her cümleyi, bu sefer öğretmenden dinlemeksizin iki defa tekrarlar.

c. Tercüme:

Öğretmen cümleyi söyler ve öğrenciden onun manasını kendi diline tercüme etmesini ister.

ç. Sırayla tekrar:

İlk cümle birinci öğrenciye verilir, ikinci cümle ikinci öğrenciye verilir; bu sırayla, sınıftaki son öğrenciye kadar her öğrenciye bir cümle verilir. Sonra ilk cümle ikinci öğrenciye, üçüncü öğrenciye ikinci cümle verilir ve böylece bu metot, sınıfta bulunan her öğrenci bütün cümleleri tekrarlayıncaya kadar sürdürülür.

d. Aralıklı tekrar:

Öğretmen değişik cümleler söyler ve her öğrenciye ansızın bir cümle vererek ondan o cümlenin tercümesini yada tekrarını ister. Öğretmen bu esnada öğrencinin teleffuza ve sözün nağmelerininin tam ola-

rak taklit edilmesine dikkat eder. O, sınıftaki her öğrenciye bu fırsatı verir; fakat bunu, öğrenci tarafından sıra veya kendisine verilecek cümle beklenilmeksizin ansızın yaptırır.

e. Konuşma alıştırmaları:

Kısa ve tam konuşmalar verilir, öğretmen konuşma alıştırmasını birinci öğrenciyle karşılıklı olarak yapmaya başlar, sonra birinci öğrenci bu alıştırmayı ikinci arkadaşıyla, konuşmadaki şahısların sıralarını değiştirerek karşılıklı konuşmaya başlar, bu şekilde aynı şeyi ikinci öğrenci, üçüncü öğrenciyle yapar, son öğrenciye kadar bu şekilde devam edilir.

f. Her bölüme, geçmişte tekrarlanılmasına dikkat edilir ve hergün değişik alıştırmalara yer verilir.

3- Bu metot sınıfların küçük olmasını zorunlu görmesiyle diğerlerinden ayrılır ki bazen bir sınıfın sayısı üçe kadar iner, genellikle sınıfların öğrenci sayısı sekiz veya onu geçmez.

Bu ve benzeri programların en önemli meziyeti belirli bir dilin öğretiminde istenilen süreyi kısaltmak ve dolayısıyla de çok seneli uzun dönemli sistemde olduğu gibi, dili belli bir süre ele almamaktan doğan unutkanlığı azaltmaktadır. Ayrıca mezkur Programın çok dakik olarak programlanması, bunlara izafeten de bu programın konuşmaya, doğru telaffuza değişik temrin ve alıştırmalara verdiği büyük önem de bu programın belirgin özelliklerindedir.

Bu programın asıl kusurlu tarafı ise onun öğrencide kuvvetli bir hafıza (strang motivation) ve aynı dili öğrenimini, tabiatıyla laboratuvar saatları da dahil, günlük ortalama altı saatlik bir süre içinde öğrenmeyi mümkün kılacak, büyük ölçüde tahammül gücüne sahip olmasını gerektirmesidir ki öğrencinin bütün saatlar boyunca değişik alıştırma ve temrinlerle, yorulmadan dikkatli bir şekilde meşgul olması gerekir.

Görsel-İşitsel Metot (Audio-Visual Method):

Bu metodun özetini aşağıda veriyoruz.

a. Program yönü:

"Sözcükler sırasıyla; fonetik sonra gramer daha sonra da lafız yönlerine önem verilerek tam cümleler halinde sunulur. Bu ifadeler gerçek bir durumdan bahseden konuşmalar şeklinde sunulur ve bu yapılırken karşılıklı konuşmanın öğelerinin bir roman kahramanını taklit ediyorlarcasına bir tarzda tanzim edilmesine dikkat edilir".

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

"Derse başladığımız karşılıklı konuşmanın asıl iskeletini oluşturan gramer kaidelerini öğrenciye iyice kavratacak çok sayıda alıştırmaya verilir".

b. Öğretim metodu:

Öğretim metodunun dört esası aşağıda sıralanmıştır:

1- Tedrici olarak işitsel eğitime yardımcı olan aletleri (teybi durdurmak gibi), daha sonra da görsel eğitim araçlarını uzaklaştırarak yoğun sözlü işitsel alıştırmaya yaptırmak. Bu aşamada ister sözü nağmelendirmek, ister sesleri nağmelendirme yönünden olsun yabancı dil öğrencisinin çaba göstermesi bakımından, fonetik yönüne özel bir önem vermemiz gerekir. Bu merhalenin hedefi öğrenciye manalarını yardımcı görsel araçlar vasıtasıyla anlatmış olduğumuz asıl konuşmayı iyi bir şekilde duyarak ezberletmemizdir.

2- Konuşmanın tabii durumu ve akışı esnasında öğrencinin öğrendiği cümle yapılarından başka bir şeyi ele almadıkları için, belirli durumlara bağlı alıştırmalar olmaları yanında, dil kalıplarına alıştırmaya özelliğine sahip olan düzenli yapısal alıştırmalar (vermek).

3- Ezberlenmiş olan kelimelerin uygulanması. Bu durum, öğrenciye bu kelimeleri istediği şekilde kullanma imkanını sağlayacak bir meleke kazandırır. Artık bu durumda hedef öğrencinin (ilk aşamada kendisi için kaçınılmaz olan) papağanvari tekrardan uzaklaşmasıdır. Fakat öğrenciye ifade etme gücünde devamlı artış olan bir serbestlik verir ve onu yabancı dili karşılıklı kullanma aşamasına alıştırmaya.

4- İzlenen metodun özel tarzına uyarak uzunluk süresi bakımından değişen bir dönemden sonra yazılı metin sunmak. Bu (dönem) öğrenciye esas kalıpları iyice kavraması ve sindirmesi için yeterli vakit vermemizle birlikte sözlü işitsel eğitime başladıktan son elli saatlik bir süreden az olmaz. ¹⁴

Görsel-işitsel metodun yabancı dil öğretiminde Direct programa en uygun metot olduğunu söyleyebiliriz. Zira bu metot muhtelif eğitim araçlarını özellikle görsel araçları (kelime ve cümlelerin açıklanmasında) kullanır. Fakat bu metot düzenli planlama özelliğine sahip olmakla diğerlerinden ayrılır. Bundan dolayı en azından direct metot hakkında genel olarak söylediğimiz hususlar bunun için de geçerlidir. Nitekim biz cümle kurma yönünde teleffuzu iyice kavrayıncaya kadar tehir etmekte bir zorluk çekileceğini görürüz. Aynı şekilde yazılı metin sunmayı elli saattan az olmayan bir süre tehir etmek yetişkin öğrencilerde bazan bıkkınlıklara sebep olur. (çünkü onlar) Ekseriyetle öğren-

dikleri şeylere müracaat etmeyi ve erken bir dönemde okuma ve yazmaya muktedir olduklarını hissetmeyi arzularlar. Zira modern hayat tarzı büyük ölçüde dil gelişmesinin bu iki yönüne dayanır.

Bu metodun iyi yönlerine gelince bunlar:

- a. Kelimeleri tabii durumlarıyla sunmaya özen göstermek.
- b. Tercümeye baş vurmaktan sakınmak için izlediği düzenli üslup. Bu, derste kullanılan görsel araçlar yoluyla olur.
- c. Okunulan dilin serbestçe kullanımını sağlayacak alıştırmalara ağırlık vermek.

C. İlmî Program Ekolü: 15

Bu ekole bazen mükemmel program ekolü de denilir (Integrated Approach). Meşhur Prof. Wilga Rivers bu ekole konuşsal-duysal metot (Audio - Lingual Method) ekolü adını vermiştir. Biz, okuyucuya ilerde bu ekolün felsefesini tartışırken açıklanacak olan sebeplerden dolayı ilk ismi tercih ediyoruz.

Geçen sayfalarda yabancı dil öğretimi tarihinde meydana gelen önemli gelişmelerden bazı görüntüler sunduk ve bu ilim dalının seyrettiği yöne işaret ettik. Muhtelif ekollerin bazı meziyet ve kusurlarını belirttik. Bunu yapmamız şu iki sebepten dolayı gerekliydi:

Birincisi: Bu ekollerin ekserisinin hala, bu ya da şu şekilde uygulamaya devam eden taraftarları vardır.

İkinci sebep: Beşeri gelişmenin halihazırdaki durumu geçmişle tezat teşkil etse bile, yine de varlığı geçmişe dayanmaktadır. Nitekim kehanet ve hayallerden gerçeklere ve ilmî buluşlara dönüşen bir çok ilimlerde de durum böyledir.

Öğrencinin dikkatini modern gelişmelere yönelten en önemli şey, öğretimdeki bu tür gelişmenin sanat, şahsî beceri ve ferdî çalışmalar aşamasından; güvenirlilik ve konusal açıdan daha fazla sağlam olan bir merhaleye geçişidir ki o da tıp, psikoloji ve antropoloji ilimlerinde olduğu gibi tamamen ilmin bir aşamasıdır. Biz geçişi diyoruz, dönüşmesi demiyoruz; zira değişme bugüne kadar henüz tamamlanmış değildir. Fakat biz bu alanla ilgilenenlerin, istenilen bu hedefin tahakkuku için gerekli bir şekilde çalıştıklarını görüyoruz. Yabancı dilleri daha faal bir metotla öğretmemiz için gerekli ilmî kuralları azaltmasak bile, bu mütahassıslar tarafından en iyi prensip olarak seçilip, muhtelif bilgilerden arındırılmış olan ve bazı köklü prensiplere ulaşmamıza yardımcı olan esaslı bir perensibi taklit etmek, onları

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

okuyup tavsiyelerine uymamızda şaşılacak bir şey yoktur. Biz teorik ya da genel dilbiliminin, genel olarak dillerle ilgili ilmi sonuçlarından ve okutulan her dilin fonetik ve sentax yönünden kurallar ve terkiplerinin tasviri araştırmalarından, ya da öğrencinin diliyle, yabancı dil arasındaki karşılaştırmalarından edindiğimiz sonuçlardan faydalanırız. Biz öğ-retim ve öğretim psikolojisi konusunda özellikle değişik şartlarda ve değişik yaş gruplarındaki ana dil ve yabancı dil becereleri ile ilgili hususlarda genel psikolojiden yararlanırız. Ayrıca biz, toplumun eserlerini araştırma ve onun yabancı dilleri öğrenim araştırmalarına bakışında, öğrencinin iki dil konuşmasının, dillerin birden fazla olmasının tesiri öğrencinin, dilini öğrendiği yabancı dilin sahiplerine bakışı, nihayet onların kültürlerine ve geçim yollarını araştırması gibi konularda, sosyolojiden de faydalanmaya çalışırız. Aynı şekilde yabancı dil öğretim mütehassıslarına işitsel ve görsel cihazlar v.b. alanında, kendilerine yardım etmesi mümkün olan hususlardan faydalanmak için teknolojiye de baş vurulur. O halde bütün bunlardan sonra bu metodu "İlmî ya da mükemmel program ekolü" diye adlandırmamızda bir gariplik söz konusu değildir. ¹⁶

Bu ekolü (diğerlerinden) ayıran ikinci özellik ise onun ilmî araştırmanın zaruretiyi yabancı dillerin öğrenim ve öğretilimiyle ilgili değişik nazariyelerin, araştırılmış ilmî bir seçime yönelmesini desteklemesi, sonra çeşitli metotların doğru olup olmadıklarını iyice kontrol etmek için bu metotların tecrübeler istikametinde uygulanmasını istemesidir. ¹⁷

Üçüncü olarak: Sistematik açıdan ele alındığında, mevcut cihazlar ve geniş imkanlar arasındaki ahengi sağlamak ve araştırma konusunu halletmek, yabancı dil öğretimi alanında çalışanları en yeni ilmi sonuçlara ve teknolojik gelişmelere muttali kılmak için bu ekolün mevcut dil öğretim cihazlarını en güzel bir şekilde tanzim edip yeni ilmî müessese ve kuruluşların yapımına son derece önem verdiği açıkça görülmektedir. Sonra, yeni öğretmenlerin ehil olup olmadıklarını kontrol etmek ve eski öğretmenleri eğitecek eğitim kurumlarını inşa etmek (de bu ekolün özelliklerindedir). Aşağıda yabancı diller öğretiminde modern ilmî metodun bir örneğini zikredeceğiz.

Sanırım bu özelliği okuyucuya izah etmek için sunabileceğimiz en iyi şey, "yabancı dillerin öğretimi için ilmî metotla ilgili esaslar" diye isimlendirilen bir özeti nakletmemiz olacaktır. Nitekim bu alanda en meşhur mütehassıslardan biri olup modern ilmî metodun da

önderlerinden olan ve uzun müddet Washington'daki Corc Tawn Üniversitesi Diller ve Dilbilimleri Enstitüsü Dekanlığını yapan Robert Lado da bu esasları zikretmektedir. Biz de bu esasların herbirini kısa bir değerlendirmeye birlikte zikredeceğiz.

1- Evvela konuşmanın yazıdan önce öğretilmesi: "İşitme ve konuşma bilimi" sonra yazı, daha sonra okuma.

Biz daha önce bu esasa ve dil alimlerinin bu esası uygun gördüklerine işaret etmiştik; fakat burada şunu açıklamak istiyoruz ki müellifin sözlerinden ve diğer mütehassısların yazularından da açıkça anlaşıldığı üzere bu esas, demek değildir ki biz, öğrenciye iyice konuşuncaya kadar okuma ve yazmayı öğretemeyiz. Belki bu, öğrenci konuşma dilinden bir miktar anlayıp, dili sözlü olarak alışmadan önce ona okuma ve yazmayı öğretmememiz gerektiğini ifade eder.

2- Temel cümleler: Öğrencilere konuşma dilinin temel cümlelerini dikkatli bir şekilde ezberlet.

Dil bilginleri bu kuralın ilmi bir esasa dayandığını kabul ederler; zira, kelimenin anlamlı bir konuşma cümlesinde sunulması, onun öğrenciye verilmesi için en uygun yoldur. Çünkü bu (tarz bir ifade) kelimenin kullanılması için gerçek bir misal verdiği gibi kelimenin anlamını da daha ince bir şekilde açıklamış olur. İlmî yönden de biliyoruz ki öğrenci için bir konuşmayı ezberlemek bir şiir ya da nesir parçasını ezberlemekten daha münasıptır. Zira öğrenci için o kelimeleri gerçek yerinde kullanmak mümkün olur. (Mesela: Selam vermek, soru sormak, veya vakit gibi herhangi bir şeyle ilgi gerçek bir soruya cevap vermek, veyahut herhangi bir şey hakkında haber vermek gibi.). Halbuki biz şiirin bazan alışılmış kalıplar yerine şaz kalıpları kullandığını, nesir parçalarının normal olarak soru, emir gibi değişik cümle kuruluşlarından bir çoğuna örnekler vermediğini biliyoruz.

3- Alışılmış şekiller halinde kalıplar: Alışkanlık haline gelmeleri için, dil kalıplarını (bolca) alıştırtma (pattern pratice) yoluyla (öğrencinin zihnine) yerleştirmeye çalış.

Müellif bu esası, öğrencinin kip ve kalıpları kullanmak suretiyle tanınması, daha sonra " bu kip ve kalıpların kendisinde alışkanlık haline gelmeleri için kıyas, düzeltme (ta'dil) ve değiştirme (tahvil)" yoluyla egzersiz yapması gerektiği şeklindeki sözleriyle izah eder.

Burada bazı eğitim psikolojisi bilginlerinin bu görüşü teyid ettiklerini söylemek yerinde olur. Zira biz, Dr.Ahmed Zeki Salih'in Nazâri-yâtu't-ta'lim (Öğretim nazariyeleri) adlı eserinde şu ifadeleri görüyoruz.

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

"... O halde alışkanlık kazanmak, belli hareketler zincirine bağlı olan çok sayıda bir takım ilişkilerin oluşturulmasına bağlıdır; taki tutarlı ve belirli bir şekilde ifade edilebilsin".

"Belki de tekrarın Katri (Guthrie)'ye göre yegane değeri onun belli bir davranış türünü işlemesidir... değişik şartlarda yapılan sürekli tekrarlar sonuçta otomatik alışkanlıkların ortaya çıkmasını kolaylaştıran farklı bir takım ilişkilerin oluşmasını sağlar".

4- **"Ses sisteminin kullanılışı (sound system use):** Düzenli bir şekilde ses sistemi bilgisi kullanılıştta büyük fayda sağlar. Bu da örnekler vermek, tekrarlatmak, araçlar (props) kullanmak, karşılaştırma ve temrinler yoluyla olur".

Müellif bununla, öğrenciye konuşmayı öğretmek istediğimizde ona mutlaka konuşma fırsatı vermemiz gerektiğini kastediyor. Zira dinleme üzerinde alıştırma yapmak direct olarak konuşmayı sağlamaz. (Müellifin) işaret ettiği yardımcı araçlar ise; bunlar, teleffuz tarzı, ses mahreçleri v.b. konuları açıklamayı kapsamaktadır.

5- **Kelimelere hakimiyet:** öğrencileri ses sistemi ve dilbilgisi kalıplarına alıştırırken yeni kelimelerin sayısını son derece sınırlı tutmaya çalış.

Yazar yabancı dil öğrencilerinin bir çoğunun düştüğü hatayı ızah etmek için bu esasa bir açıklama getiriyor. O (hata) da onların bütün gayretlerini, kelimeleri ezberlemede yoğunlaştırmalarıdır. Halbuki dilbilimi, dilin en önemli kısmının teleffuz ve gramere ait kaideler olduğunu ifade etmektedir. Bundan dolayı bu kuralların (tabiatıyla egzersiz yoluyla) öğretimine özel bir gayret sarfetmemiz gerekir. Bu gerçeği orta seviyede zekaya sahip bir çocuğun takriben altı yaşına ulaştığında mezkur kaideleri hiç anlamadan kullanma kudretine sahip olduğunda görebiliriz. Ayrıca biz dille ilgili bilgilerimizin hayatımız boyunca bu bilgilere eklediğimiz yeni kelimeler yönünden devamlı şekilde arttığını görüyoruz.

6- **(Dil) zorluklarının öğretimi:** Bu zorluklar, yapısı itibariyle ikinci dilde (yabancı dil) birinci dilden (anadil) farklı olan kelime ve kalıplardır.

Bu, çağdaş dilcilerden bir çoğunun dikkat çektiği yeni esaslardan biridir. Bu hususu en basitinden bir Avrupa dilini öğrenen herhangi bir Arap öğrenciyi örnek göstererek açıklayabiliriz. Zira, o öğrencinin (b) ve (f) gibi seslerin teleffuzunda hiçbir zorlukla karşılaşmadığını görürüz. Fakat aynı öğrenci (p) ve (v) nin öğretiminde büyük bir güçlükle

karşı karşıya gelir. Zira bunlar alışmış olduğu dil alışkanlıklarına yabancıdırlar. Bundan dolayı öğretmenin onların ona öğretimi üzerinde fazla durmasının zarurî olduğunu görürüz. Diğer taraftan bu nazariye, iki önemli noktayı daha ortaya çıkarmıştır ki bunlardan birincisi öğrencilerin dillerinin farklılığına göre değişik kitaplar ve materyaller te'lif etme zorunluğu; ikincisi ise iki dil arasındaki farklı konuları ve dolayısıyla öğrenci açısından müşkül olması muhtemel hususları ortaya çıkarmak için, değişik dillerin kuralları arasında karşılaştırma yapma ihtiyacıdır.

Görülüyor ki bu prensip - Dil sınavı (İhtıbaru'l-luga) adlı eserinde de açıkça görüldüğü gibi - Lado'yu yabancı dillerde imtihanların programlanmasıyla ilgili teorisine sevkeden yegane amildir. Zira Lado bu eserinde imtihanların yapılışında okutulan dille (yabancı dil) okuyanın dili (ana dil) arasındaki farklılıktan doğan zayıf noktalara dikkat edilmesinin zorunluluğuna dikkati çekmektedir.

Burada, bu prensiple sıkı bir ilişkisi bulunan bir konuya işaret etmeyi de uygun görüyoruz. O da özellikle yabancı dillerin öğreniminde yetişkinlerin karşılaştığı büyük problemlerden sayılan, dillerin bir birine karışmış olmaları ve iç içe girmeleri hususudur ¹⁸.

7- "**Konuşmanın bir örneği olarak yazı** " : Öğrencinin (sözlü olarak) öğrendiği kelime ve kalıpların yazı örnekleri şeklinde okutulup yazılması.

Prof. Lado bu prensiple bir yönden konuşma öğretimi, diğer yönden de okuma ve yazma öğrenimi arasında bir ayırım yapmanın zorunlu olduğuna dikkat çekmek istiyor. Her ne kadar okunuşları ile yazılışları büyük ölçüde değişik olan dillerde doğru bir okuyuş (en azından duyulacak bir sesle), pratiğe muhtaç ise de, çocuklarda ve okuma yazma bilmeyenlerde müşahede ettiğimiz gibi, konuşmanın karakter ve öğrenimi itibarıyla okuma ve yazmayla bir ilişkisi yoktur.

8- "**Tedricî kalıplar**" : Bu esas, süre ve zorluk bakımından gitikçe artan aşamalarda tedricî bir şekilde kalıpları verme bilgisidir.

Bu prensibi tartışma ihtiyacında olduğumuzu sanmıyorum; zira apaçık bir gerçek ve bilinen bir eğitim prensibidir. Biz bir şeyi okutmak istediğimizde önce basitle başlarız, daha sonra zor ve daha zora doğru bir tedricilik takibederiz. B.F.Skinner v.b. gibi davranış psikolojisi bilginleri de bunun zaruretiyi te'kid etmişlerdir.

9- "**Dil ve tercümeyle alıştırtma**" Tercüme, dil egzersizinin yerini tutamaz".

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

Biz bu konuyu, bu araştırmanın daha önce geçen bir kısmında eski ekollerden bahsederken tartışmıştık.

10- "**Gerçek dil örnekleri** : Dili, olması gerektiği gibi değil, olduğu gibi telakki etme bilgisidir.

Yazar burada genel olarak batı dillerine işaret ediyor ki batıda fasih dil, kültürlü tabakanın konuştuğu ve kullandığı dil olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yazar, felsefe ve mantığa dayalı kuralları öğretmek isteyen ve bunun doğruluğuna inanıp, halkın kullandığı dili hatalı bulanlara itiraz etmektedir.

11- "**Egzersiz yapmak** : öğrencinin bütün vaktini egzersiz yaparak geçirmesi gerekir". Bu, ilmi, pedagojik ve sağlıklı bir prensiptir. Biz buna "kalıplara alıştırmaya" prensibini tartışırken işaret edip, egzersiz yapmanın alışkanlıkların oluşmasındaki rolünü tartışmıştık.

12- "**Cevap istemede detricilik (shaping of respance)** : öğrenciden ilk defa cevap vermesi isteniyorsa, bunun kısmi alıştırmalar ve yardımcı araçlar yoluyla tedrici olarak yapılması gerekir.

Bu prensip sekizinci prensibe benziyor ki o prensibi işlerken münakaşasını yapmıştık.

13- **Sür'at ve metot**: Dil yönünden noksan bir ifadenin, nihai cevap olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Psikolojik açıdan ise kısmi deneylerin ve yardımcı aletlerin cevaba ya da noksansız bir denemeye kavuşmak için zaruri olduğunu görürüz. Bu prensip tam bir deneye (ya da cevaba) temrin yoluyla ulaşmanın zaruretini hedefler. Yazar bu prensiple bizim, meselâ kelime ya da cümleyi, öğrenimini kolaylaştırmak için bölebileceğimizi kastediyor; fakat sonuçta onu, normal hızda bir teleffuz ve usluba ulaştırmaya özen göstermemiz gerekir.

14- "**Anında destekleme (immediate reinforcement)** : Öğrenciye belirli bir ödevin yerine getirilmesindeki başarısını anında bildir".

Yazar da Thorndike ve Skinner gibi alimlerin yaptığı gibi bu prensibi eğitim psikolojisinde bilinen prensiplere ve bu bilimin tecrübelerine dayandırmıştır.

15- "**Yeni kültüre karşı olan duygu** : Öğrencilerin, dilini öğrendikleri toplumun kültürüne karşı iyi bir duygu beslemelerini sağlamamız gerekir. Tabii bu toplumla savaş halinde olmadıkları sürece".

Bu (prensipten), öğrencinin belirli bir topluma karşı olan duygusunun, bu toplumun dilini öğrenmedeki boyutuna tesir ettiğini isbatlayan bir takım sosyolojik araştırmaların te'yid ettiği bir prensiptir. Ya-

zar bu araştırmalardan sadece birini zikretmiştir 19

16- Kapsam(content) : Kelime ve cümlelerin anlamlarını okutulan dilin kültüründe geliştiği şekliyle öğret; zira dil, kültür ve medeniyetin en mükemmel aynasıdır.

Yazar (burada) yabancı dilin ilmi çalışmalar için öğrenildiği durumla, yabancı dilin resmi bir dil olarak kullanıldığı durumu birbirinden ayırıyor. Zira manalar dilin kullanıldığı toplumun kültürüyle renklenmektedir. Biz kelimelerin manalarının, hatta bizzat kendilerinin toplumun medeniyeti ve yaşama tarzına sağlam bir şekilde bağlı olduğunu tecrübeyle biliyoruz. Bunu en güzel örneği, bizim eski Arapça'da deve ve kılıca ait çok sayıda ismin varlığını gördüğümüz halde, günümüzde Arapların bu isimlerden ancak az bir kısmını bilmeleridir.

17- Asıl gaye öğrenmektir : Öğretimdeki hedefin teselli değil, öğrenmek olsun.

Yazar bu prensibi tıptaki ilaç prensibiyle karşılaştırmaktadır. Zira tıp nokta-i nazarından ilacın etkisi tadından daha önemlidir. Ancak yazarın da dediği gibi bu durum te'sirini etkilemeden, mümkün oldukça ilacın tadını güzelleştirip, onu daha cazip hale getirmemize bir engel teşkil etmez. Yabancı dil öğretim metotlarındaki gelişmeleri araştıran kişi kaydedicileri, hareketli ve hareketsiz resim aletlerini eğitim araçlarına ilave edip, eğitimin etki ve cazibesini artıran güzelleştirici boyutları şüphesiz görecektir.

Ben, yabancı dil öğretimindeki bu yeni metot ve eğilime fazla bir şey etleme ihtiyacında olduğumu sanmıyorum. Fakat bu metodun en önemli özelliğinin, nazari ya da pratik olarak geçerliliği tesbit edilen her değişiklik ve ilaveyi kabul edip desteklemesi olduğunu belirtmek isterim.

Şunu da belirtmek gerekir ki ilmi program ekolü sadece öğretim metotlarına önem vermekle kalmayıp muhtelif kitaplarda görüldüğü gibi öğrenciye ve kabiliyetlerine ; öğretmen ve yeteneklerine sonra okutulan konuya ve gerekli araç-gereçlere; nihayet sınıfın durumuna da önem vermektedir. Lado adı geçen kitabında şöyle demektedir.

"Temel prensipler bütün dil öğretimi şekillerinde mevcut olmasına rağmen burada bazı durumlar daha vardır ki öğretimin her hangi bir çeşidinin programlanmasında nazar-ı itibara almamız gerekir. Önem verilmesi gereken en önemli hususlar ve değişiklikler aşağıdaki durumlarla ilgilidir.

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

- 1- Öğrenci.
- 2- Okutulan konu ve gerekli hazırlıklar.
- 3- Öğretmen.
- 4- Öğretim ortamı ve yeri.

1- **Öğrenci** : Öğrencinin yaşını, öğretim düzeyini, zayıflığına paralel olarak yeteneklerini, sonra onun dili kavrayış düzeyini, (dil öğrenmedeki) hedeflerini, lugavî ve kültürel tecrübelerini nazar-ı itibara almamız gerekir ²⁰.

2- **Maddi araçlar** : Bu konunun bazı yönlerini genel prensiplerden bahsederken zikrettik. Geriye kalanları da bu araştırmanın sonunda ele alacağız.

3- **Öğretmen** : Öğretmenler, ehliyetleri ve tedrise ayıracakları vakit yönünden birbirinden farklıdır. Müellif öğretmende bulunması gerekli temel özellikleri kitabının başka bir yerinde aşağıdaki konular çerçevesinde ele almaktadır.

a- Öğretmenin okuttuğu dile olan ilgisi.

b- Öğretmenin öğrencinin karşılaştığı problemleri çözebilmesi için dilbilimine olan ilgisi.

c- Öğretmenin dil, kültür ve bu dili konuşanların hayat tarzları arasındaki sağlam ilişkiyi idrak etmesi.

ç- Öğretim metotları ve bu arada değişik deneyimler ortaya koyma yollarına olan ilgisi.

d- Dil laboratuvarlarına ve kullanım tarzlarına olan ilgisi.

Bu konuda Amerika'da modern diller birliği (Modern Language Association)'nin öğretmende bulunması gereken özellikleri içeren tafsilatlı bir liste hazırlayarak bu listede öğretmenlerin bu özelliklerini ve bunlara ne derece önem verilmesi gerektiğini açıkladığını belirtem isteriz ki Lado'da bu listeyi kitabının sonunda (230-232.) sayfalarda nakletmiştir.

4- **Öğretim ortamı ve yeri** : Müellif bununla yabancı dilin öğretildiği yeri, meselâ; beldeyi kasdetmektedir. Zira dilin kendi beldeyle yabancı bir belde de okutulması durumları birbirinden farklıdır. Ve yine müellif, özellikle yabancı bir belde okutulduğu zaman yabancı dilin kullanımını teşvik edici ortamı geliştirmek için gereken araçlarını sağlamasını teklif ediyor ²¹.

Modern Öğretim Araçları :

Teknolojinin muhtelif alanlarda bize sunduğu modern öğretim araçlarından son derece kısa da olsa değinmeden, yabancı diller öğretimindeki eğilimlerden bahseden araştırmamıza son vermek söz konusu değildir. Yabancı dil öğretim programlarında kullanılma imkanı olan araçları aşağıdaki maddelerde özetleyebiliriz.

1-Bütün çeşitleriyle dil laboratuvarı : Laboratuvarın bize hizmet ettiği en önemli temel husus, bize, öğrenmemiz için, kaydedilmiş bir sesi sunması, sonra başkalarına öğretmek ya da onları imtihan etmek, veya telaffuzumuzu aynı bantta kayıtlı olan doğru teleffuzla karşılaştırarak, kişisel değerlendirme yoluyla kendimizi yetiştirmek için kaydedilmesini istediğimiz sesi kaydetmesidir ²².

2- Diğer işitsel araçlar : Bunların en önemlileri radyo ve pikaptır. Bilindiği üzere ikincisi yabancı dil öğretim alanında daha fazla kullanılmaktadır.

3- Görsel araçlar : Bunlar başlıca iki kısma ayrılırlar :

a) Levhalar, açıklayıcı resimler, flaş kart (Flash card) adıyla bilinen kartlar gibi matbu olanlar.

b) Sılaytlar ve sessiz filmler gibi özel cihazlarla sunulabilen araçlar.

Bu görsel araçlar çeşitli gayeler için kullanılır. Bu gayelerden birisi dil öğretimidir. Mesela : Bir yüzüne bir dilden bir kelime, diğer yüzüne de onun başka dildeki manasını ya da o manayı ifade eden bir resmin yapıldığı kartlar gibi. Bu görsel araçlardan bir kısmı da okutulan dil halkına ait kültür ve yaşam tarzlarını belirtmek için kullanılır. Bunlardan başka, daha çok, öğrencinin eğlendirilmesini ve dikkatinin derse çekilmesini hedefleyen açıklayıcı araçlar da vardır.

4- Görsel-İşitsel araçlar : Bu araçların en önemlileri sesli filmler, video kasetleri (video tapes); kullanılışları ve muhtelif çeşitleriyle televizyondur. Bu araçlar ses ve hareketli resimleri birlikte sunma özelliğiyle diğerlerinden farklı ve üstündür. Zira bunlar metot itibarıyla sunulmak istenen konuyu daha çekici ve daha canlı bir şekilde göstermektedir.

5- Programlı ya da kişisel öğretim araçları (programmed/solf instruction): Bu öğretim araçları, bazen beraberinde plaklar, kasetler ve bunların çözümleri bulunan basitleştirilmiş kitaplarla başlayarak basit aletlere, sonra bilgisayara ²³ programlanmış kitaplara doğru

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

ilerler. Bu araçlar, genellikle eğitimdeki rolleri artıkça zorlaşırlar. Ancak bu araçların en zoru ve kapsamlısı dahi dikkatli bir şekilde incelendiğinde bunların (genel olarak) bütün dillerin, özellikle de yabancı dillerin öğretimi alanında, öğretmene ihtiyaç bırakmayacak araçlar olmadıklarını açıkça görürüz. Çünkü dil, sadece sesler, kurallar ve kelimelerden ibaret değil, bilakis beşeri bir iletişim aracıdır. Bu insanî şartı insanlarla anlaşmamızı ve dili hayat fişkiran esnek bir araç olarak kullanmamızı sağlayacak sonsuz bir güçten almadıkça, belli bir dili öğrendiğimizi iddia edemeyiz.

Sonuç :

Geçen sayfalarda, yabancı dillere ilginin zorunluluğundan ve yabancı dillerin öğretimi konusunda Arapça araştırmaların azlığından bahsedip, daha sonra dilin ve modern dilbiliminin, yabancı dillerin öğretimi programlarının gelişmesindeki rolünü tartışmaya çalıştık. Ve bunu özellikle Batı'da, yabancı dil öğretim metotlarında meydana gelen ve bu metotları modern ilmi metot sahasına ulaştıran başlıca gelişmelerden bahseden kısa bir araştırmayla sürdürdük. Biraz tafsilatla modern ilmi program ekolünün felsefesini ve kabul ettiği esasları ele aldık ve nihayet yabancı dilleri öğretmeye yardımcı olan araçlara kısa bir göz atarak araştırmamızı tamamladık.

Ben bu mütevazî araştırmanın, Arap aleminde uygulamalı dilbilimleri mütehassıslarının verimli çalışmalarıyla devam ettirecekleri faydalı bir başlangıç olmasını umuyorum. Böylece biz, Arap kütüphanesinin bu hayati konuda yokluğundan şikayet ettiği büyük boşluğu kapatmaya başlamış oluruz. ...Tevfik Allahtandır.

NOTLAR

- Bu araştırma, Vakâi' Nedeât Ta'lim'l-Lugati'l-'Arabiyye li Ğayri'n-Nâtkine bihâ (Riyad, 1406/1985) adlı derginin II sayısının 127-167.sayfalarında neşredilmiştir.
- 1- Bu konuda zikredebileceğimiz önemli Arapça eserler şunlardır:
 - a) Dr.İbrâhîm Enîs, Eseru'l-Âdâti's-Savtiyye fî Ta'limi'l-Lugati'l-Ecnebiyye, Kahire, 1961
 - b) Dr.Ali el-Kâsimî, Muhtabaru'l-Luga, Kuveyt, 1390/1970
 - c) Tatvîr Ta'limi'l-Lugati'l-'Arabiyye (1936 da Hartum'da yapılan 9.Arap Öğretmenler Birliği Kongresinde sunulan tebliğler), bkz. Bu tebliğleri ihtiva eden mecmuanın ikinci bölümü.
- 2- Burada şu ilimleri görebiliriz : Dil Psikolojisi (Psycholinguistics), Dil Sosyolojisi (Sociolinguistics) ve (mekanik tercümenin ihtisas alanına girdiği mekanik dil bilimi .Bu konuda bkz.W.A.Bennet, Aspects of Language and Language Teaching, III. bölüm.

- 3- Bu araştırmanın üçüncü bölümüne bakınız. (İlmi Program Ekolü)
- 4- Sonraları bu ekol "İrab durumu (Case Gramer)" adıyla ortaya çıkmıştır.
- 5- Bazı yazarlar bu ekol ve eğilimleri iki ana kısma ayırma temayülünü göstermektedirler. Bu iki ekol Rivers'in ifadesine göre Şekilciler (formalists) ve Pratikçiler (activists) dir. bkz. Wilga Rivers, Teaching Foreign Language Skills, Chicago Univ., 1968; Titone ise bu iki ana kısmı Şekli birlik (formal) ve görevsel birlik (functional) diye adlandırmaktadır. bkz. Renzo Titone, Teaching foreign languages : An historical Sketch, Washington, 1968
- 6- Okuyucunun da bu uslubun çoğu zaman fasih Arapça'nın öğretiminde de şikayet edilen problemlerden biri olduğunda benimle hemfikir olduğunu sanıyorum. Mesela bkz:
 - a) Abdul'alim İbrâhîm, en-Nahvu'l-Vazîfi mukaddimesi, s.T,Kahire, 1970
 - b) Dr.Muhammed Kadri Lütî, Müşkîlat Za'fi't-Tullâb fi'l-Lugati'l-Arabiyye. (Melik Suud Üniversitesi 1393/1973 kültür mevsimi konferansları) içinde yayınlanmıştır.
- 7- Örneğin, gayr-i müslim (veya müslim) bir İngilizle arşılâşınca onu İslâmî selâmlaşma olan " السلام عليكم " ifadesinin tercümesi "peace be upon you" ibaresiyle selâmlamayı düşündüğümüzde bu hata açıkca görülür. Zira bu durumda ne kastedtiğimizi anlamayan bu zavallının dehşete kapılmaması mümkün değildir; Çünkü İngilizler hiçbir zaman selâmlaşmada bu ifadeyi kullanmazlar, aksine İngilizce konuşan müslümanlar da genellikle Arapça ifadeyi kullanmaktadırlar.
- 8- Bu bilgiler ve başkaları hakkında fazla bilgi için bkz., Titone, a.g.e.
- 9- Bkz., Titone, a.g.e., s. 100, 101
 - a) Bir çok dil mütchassısları sınırlı dahi olsa öğrencinin ana dilini kullanmada büyük yararlar görmektedirler. Örneğin bkz.
- 1- Robert L. Allen "Using Drills Creatively" Forum Special Issue. The Art of TESOL Part I. Pp 82-90
- 2- C.J. Dodson; Language Teaching and the Bilingual Method, Bath, England, Pitman Publishing, 1967
- 10- Bkz., Titone, a.g.e.
- 11- Bu tür bir çalışmanın ana fikri şu şekilde özetlenebilir : En fazla kullanılan kelimeleri tesbit etmek için istatistikî bir araştırma yapılır, sonra bu kelimelerden her birinin; örneğin, yüz kelimelik, yazılı her metinde kaç defa geçtiği istatistikî bir şekilde tesbit edilir. Michael West'in A General List of English Words adlı eseri bu alanda bilinen en önemli kaynaklardandır; Ayrıca, Thorndike ve Lor-ge'nin: A Teacher's Word-book of 30000 Words adlı çalışmaları da önemlidir.
- 12- Bu kitapların en meşhuru Longman serisidir. Longman's Simplified Series.
- 13- Bu metodun öncülerinden biri olan William Moulton'un "Trends in European and American Linguistics (1930-1960)" adlı eserde bulunan "Linguistics and Language Teaching in the Unite States (1940-1960) unvanlı makalesine bakınız.
 - a) Yoğun metodun meziyetleri ve muhtemel kusurları hususunda bkz. Peter Strevens, Papers in Laguage and Language Teaching p. 16. London, 1965

YABANCI DİL ÖĞRETİM METOTLARI

14- Bu paragrafları bu metodun Fransız öncülerinden birine ait kitabın İngilizce tercümesinden aldık. bkz. R.A.Close (Trans), *Linguistics and Foreign Language Teaching* by Denis Girard, pp., 29-30

15- Bu adlandırma meşhur bilgin R.Lado'ya ait olup *Language Teaching A Scientific approach*. adlı eserinde kullanmıştır.

16- Biz öğretim (ve uygulamalı dilbiliminin fiili uygulaması) mesleğinin öğretmenin kabiliyetlerine dayanan bir sanat ve meharet olmağa devam ettiğini (ve ebedi olarak da devam edeceğini) inkar etmiyoruz. Bu konuda öğretmen, hastalıkların teşhis ve tedavisinde öğrendiklerini tatbik eden doktordan farklı değildir; zira her ikisi de şahsî yeteneklerini kullanmalarına göre başarılı veya başarısız duruma düşebilirler. Ancak bu durum onların tatbik etmeye çalıştıkları ilmin değerinden bir şeyi değiştirmez.

17- misal olarak bkz.

a) A.Peter Strevens, "Linguistic Research and Language Teaching in Papers in Languages and Language Teaching".

b) R.Titone, *Methods Research in Language Teaching*.

"Experimental Trends in Foreign Language Teaching" in the proceedings of the Second International Conference on "The Teaching of modern Languages To-day" held on Milan, Italy, Sploment, 11-12, 1967

c) Alberte Valdman, *Trends in Language Teaching*. Newyork, 1966

17- a) Ahmed Zekî Salım, *Nazariyatü't-Ta'lim*, Kahire, 1971. Biz son zamanlarda, mekanik alıştırmanın kaidelerin tam olarak kavranıp kullanılmasına götürdüğü iddiasıyla, bu tarz alıştırma karşı bir saldırıya şahit olduğumu görmekteyiz. Bu gibi saldırının özellikle "Cognitive code learning" adıyla bilinen ekol taraftarlarından geldiğini görüyoruz. Örneğin bkz. Leon A.Jakobovits, *Foreign Language Learning A Psycholinguistic Analysis of the Issues*, birinci ve ikinci bölüm. Newbury House Publishers, 1971 Bu gibi alıştırmanın mutlaka, Julian Dakin'in "anlamli alıştırma" diye adlandırdığı, başka alıştırma ile desteklenmesi anında faydalı olacağı kanaatinde olan bir grup alim daha vardır. bkz. Julian Dakin, *The Language Laboratory and Language Learning*, London, 1973

b) Dillerin karşılaştırmalı tahlili'nin değeri etrafında birçok münakaşalar olmuştur. Bu konuda Lado'nun bu gibi çalışmaların büyük zaruret ve faidesini kabul ettiği görüşünü, benimseyenler olduğu gibi, bunun faydasız olduğunu iddia edenler de vardır. Biz de bu konuda karşılaştırmalı tahlilden beklenen faydaların olduğu kanaatindeyiz; ancak, her yeninin zor olmadığına da işaret etmek isteriz. Dolayısıyla öğrencinin dilinde benzeri bulunmayan ifadelerin tamamının yabancı dil öğrenimi esnasında öğrenciye mutlak surette zorluk çıkaracağı düşünülemez. Nitekim öğrencinin dilinde benzeri bulunan ifadeler de bazan öğrenci için zor olabilir. Zira öğrenci bazan bir takım kelimelerin sadece ana diline benzediğini hissettiği için, o kelimeleri kullanmaktan kaçınır. O halde burada öğrencinin dili ile öğrendiği yabancı dil arasındaki benzerlik ve farklılıklar yanında diğer bir takım sebepler de mevcuttur. Bu konuda

bkz. Ronald Wandhaugh, Topics in Applied Linguistics, Pp 175-186, Rowley, Mass., Nevbury House Publishers, 1974

18- Büyük Arap dahisi el-Câhiz'in da bu gerçeği, asırlarca önce sezmiş olduğu zikre şayan-
dır. Nitekim Kitâbu'l-Hayavân adlı eserinde, tercümeden bahsettiği bölümde bunu
açıkça görmekteyiz. Bkz. a.g.e., tahkik, Abdusselam Harun, Kahire, 1956, I, 75-79

19- Lado'nkun kitabında zikredilen konu şudur:

Wallace E.Lambert et al.Attitudinal and Cognitive Aspeets of Intensive Study, Montreal,
1961

R.C.Gardner and W.E.Lambert, Attitude and Motivation in Second Language Learning,

20- Fazla bilgi için bkz. Lado, Language Teaching: A Scientific Approach, s. 56 ve devamı.
Newyork, 1964

21- Bkz., a.g.e., s. 8-10

22- Arap diliyle yazılmış kaynaklar hakkında Dr.Ali el-Kâsimî'nin adı geçen eserindeki
dil laboratuvarları hakkında yazdığı değerli araştırmasına bakınız.

İngilizce olarak bkz.

Julian Dakin, The Language Laboratory and Language Learning. J.Hutchisan, Modern
Foreign Languages: The Language Laboratory. E.Stack, The Language Laboratory and
Modern Language Teaching.

23- Dillerin öğretimiyle ilgili programlı öğretim konusunda Howatt'ın kitabı en kıymetli
kaynaklardan biri sayılır. Bkz., A.P.R. Howatt, Programmed Learning and the Lan-
guage Teacher, London, 1972.